

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมตามหลักพุทธบูรณาการ” เป็นการศึกษาเฉพาะภาคเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัย ตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรอบประเด็นแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรม ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดทางด้านพุทธจริยศาสตร์ต่อการทำอัตวินิบาตกรรม ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเชิงพุทธบูรณาการ

๕.๑ บทสรุป

สถานการณ์ปัญหาในปัจจุบัน ที่กลายเป็นสภาพปัญหาเรื้อรังที่บั่นทอนความสุขสงบของสังคม เป็นเหตุให้คนในสังคมมีแนวโน้มเกิดปัญหาสุขภาพจิตและมีความเครียดเพิ่มสูงขึ้น จนอาจนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงอื่นๆ ตามมามากมาย ทางเลือกหนึ่งที่คนในสังคมเหล่านี้นำมาใช้เพื่อเป็นช่องทางแห่งการหลุดพ้นจากสภาวะการทรมานที่รุมเร้า คือ การฆ่าตัวตาย อัตราการฆ่าตัวตายมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ปัญหาการฆ่าตัวตายเป็นสาเหตุการตายอยู่ในสิบอันดับแรก อัตราการฆ่าตัวตายระหว่างชาย-หญิง พบว่าผู้ชายมีอัตราการฆ่าตัวตายมากกว่าผู้หญิงมาโดยตลอด เพศหญิงมีอัตราการพยายามฆ่าตัวตายมากกว่าเพศชายถึง ๓ เท่า แต่เพศชายฆ่าตัวตายสำเร็จมากกว่าเพศหญิงถึง ๓ เท่าเช่นกัน แม้กระทั่งในวงการพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติและเผยแผ่คำสอนเหล่านั้นก็ยังมีการทำอัตวินิบาตกรรม ซึ่งสาเหตุมาจากการมีโรคประจำตัวที่รักษาไม่ขาด สาเหตุทางด้านอารมณ์ เช่น ความรู้สึกเศร้า ความกลัวความเจ็บปวดทรมานขณะตาย ปัญหาครอบครัว รวมถึงสาเหตุทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันและภาวะสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้คนในสังคม

ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนสำคัญประการหนึ่งคือการงดเว้นจากการทำร้ายสัตว์ การฆ่าสัตว์ การสังหารมนุษย์และสัตว์ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสิทธิในการฆ่าตัวตายจะเป็นสิทธิที่ขัดหรือแย้งจากคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นสามัญลักษณะคือเรามีกรรมเป็นของตนเอง นั่นคือ มนุษย์ทุกคนมีความเป็นตัวของตัวเอง หมายถึงมีสิทธิในตนเองอย่างสมบูรณ์แบบ ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว เป็นเจ้าของการกระทำนั้นเองทั้งหมด และต้องรับผลของการกระทำนั้นเองด้วยตนเองนอกจากนั้น เมื่อศึกษาบทบัญญัติในการเว้นจากการฆ่าสัตว์นั้นทำให้เกิดประเด็นสงสัยว่า สัตว์ในข้อห้ามนั้นมีความหมายรวมไปถึงตนเองด้วยหรือไม่ การได้คำตอบ

เหล่านี้จะเป็นแนวทางเชื่อมโยงไปสู่การตัดสินใจทางด้านจริยศาสตร์ในการทำอัตวินิบาตกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๕.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรม

คำว่า “อัตวินิบาตกรรม” ถ้าจะพิจารณารากศัพท์ มาจากคำต่างๆ ประกอบกันคือ อัตต(Sui) หมายถึง ตนเอง (self) วินิบาต (Cide) หมายถึง การทำลาย การฆ่า (Murder) กรรม หมายถึง การกระทำเมื่อรวมความหมายแล้วจึงหมายถึง การกระทำที่เป็นการฆ่า หรือทำลายตนเอง เป็นกลุ่มของพฤติกรรมฆ่าตัวตายที่เกิดจากการที่บุคคลคิดลงมือกระทำให้ตนเองได้รับความเจ็บปวดหรือได้รับอันตรายอย่างรุนแรงหากการกระทำนั้นๆสำเร็จก็จะทำให้เกิดการสิ้นสุดของชีวิตในที่สุด ประเด็นสำคัญของคำจำกัดความของการฆ่าตัวตายคือมีความตั้งใจ วางแผนการฆ่าตัวตาย มีการพยายามทำตนเองให้ตายและตายด้วยความพยายามนั้น

การทำอัตวินิบาตกรรมแบ่งออกเป็นหลายประเภทมากมาย ซึ่งนักวิชาการมากมายมีแนวคิดที่แตกต่างกันแล้วแต่การมองและเหตุผลของแต่ละคนละ แบ่งตามเจตนาของผู้กระทำ ตามผลของการกระทำ ตามความคิดด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา ที่สามารถเห็นได้ชัดคือปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาทางด้านสังคมและโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ซึ่งทุกประเภทจะมีความต้องการของการกระทำเพื่อทำลายชีวิตเหมือนกันทั้งสิ้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้ทำอัตวินิบาตกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบริบทรอบข้างของผู้ทำอัตวินิบาตกรรม เมื่อพิจารณาที่ตัวของผู้กระทำอัตวินิบาตกรรมจะพบว่าเกิดจากลักษณะด้านกายภาพ และคุณภาพของสภาพจิตใจ ความบกพร่องของทั้งสองด้านนี้หรือแม้เพียงด้านใดด้านหนึ่งก็สามารถส่งผลต่อการทำอัตวินิบาตกรรมได้ สำหรับบริบททางสังคมถือเป็นแรงผลักดันสำคัญประการหนึ่งของการเกิดอัตวินิบาตกรรม เช่น แรงกดดันจากครอบครัว แรงกดดันจากเพื่อนร่วมงาน แรงกดดันจากสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาเมื่อพิจารณาถึงแนวคิดของการทำอัตวินิบาตกรรมไม่สามารถละเลยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอันเป็นสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมไปได้ อัตวินิบาตกรรมเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนมีความสัมพันธ์หลายสาเหตุที่มีหลายปัจจัยผสมผสานรวมกัน ทั้งปัจจัยทางชีวภาพ จิตใจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มากหรือน้อยแตกต่างกันไปในผู้ป่วยแต่ละคน ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมฆ่าตัวตายจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจและป้องกันการฆ่าตัวตายซ้ำต่อไป

๕.๑.๒ พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการทำอัตวินิบาตกรรม

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึงเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาและตัดสินการกระทำนั้นๆ ทั้งยังสามารถนำไปตัดสินข้อขัดแย้งหรือประเด็นทางด้านพฤติกรรม แนวทางปฏิบัติอื่นๆ ในสังคมเพื่อให้ได้ข้อยุติทางศีลธรรมและจริยธรรมโดยมุ่งพิจารณาความถูก ผิด ดี ชั่ว โดยใช้เกณฑ์ของหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ มีการจัดแบ่งระดับของจริยศาสตร์ที่อาศัยความซับซ้อนของแนวทางปฏิบัติทางด้านจริยธรรมเป็นบรรทัดฐาน กล่าวคือ ขั้นพื้นฐานนั้นใช้ศีล ๕ เป็นเกณฑ์ตัดสิน เพราะเป็นการควบคุมเฉพาะทางกายและวาจา ในชั้นกลางอาศัยกุศลกรรมบถที่มีมาตรการควบคุม

ทางจิตใจเพิ่มขึ้นมา และในระดับสูงเป็นการมุ่งเพื่อเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นเกณฑ์การควบคุมพฤติกรรมโดยองค์รวมคือมรรค

อติวินิบาตกรรม มาจากศัพท์ว่า อัต (ตัว, ตนเอง) + วินิปาต (ฆ่า) + กรรม (การกระทำ) รวมความแล้วแปลว่า การกระทำซึ่งการฆ่าตัวเองหรือการฆ่าตัวตายหรือการปลงชีวิตตนเองซึ่งในประวัติทางพระพุทธศาสนามีหลักฐานการทำอติวินิบาตกรรม เช่น การทำอติวินิบาตกรรมของพระฉันทะ พระโคธิกะ พระวักกิ เป็นต้น พระพุทธศาสนาไม่ได้รับบุถึงสาเหตุของการทำอติวินิบาตกรรมไว้ในคัมภีร์ใดใดอย่างชัดเจน แต่จากกรณีศึกษาจากหลักฐานดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การทำอติวินิบาตกรรมล้วนแต่เป็นการกระทำด้วยเจตนาที่จะพ้นทุกข์ ซึ่งจำแนกออกเป็น ๒ กรณี คือ การต้องการพ้นทุกข์จากการเจ็บป่วย และการต้องการพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร

พุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับการทำอติวินิบาตกรรมนั้น จะเห็นว่าในพระพุทธศาสนามีหลักการชัดเจนที่ไม่สนับสนุนการพรากชีวิตของผู้อื่น แต่ในกรณีการพรากชีวิตตัวเองหรือการฆ่าตัวตายนั้น ในอรรถกถาท่านไม่สงเคราะห์เข้ากับปาณาติบาต คือ ถือว่าไม่ผิดตามหลักของศีลข้อ ปาณาติบาต เนื่องจากองค์ประกอบของศีลข้อปาณาติบาตหมายเอาเฉพาะการพรากชีวิตของสัตว์อื่นเท่านั้น อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาถือว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นโอกาสที่ยาก หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมดมุ่งไปที่การกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์คือพระนิพพาน ด้วยการปฏิบัติที่เรียกว่า สมณะและวิปัสสนากรรมฐาน มีอริยมรรคเป็นทางเดินสำหรับการพ้นทุกข์ที่ถูกต้อง การที่บุคคลได้โอกาสเกิดมาเป็นมนุษย์แต่ไม่พยายามทำที่สุดแห่งกองทุกข์ให้ได้อย่างแท้จริงและเหมาะสม กลับชิงฆ่าตัวตายไปเสียก่อนจึงเป็นการกระทำที่ผิดหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง

การทำอติวินิบาตกรรมจึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักพุทธจริยศาสตร์ด้วยและเมื่อพิจารณาด้วยทฤษฎีสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาแล้ว พบว่า กระทำอติวินิบาตกรรมนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อผู้ที่อยู่เบื้องหลัง เป็นภาระของประเทศชาติ งบประมาณแผ่นดิน ทำให้เกิดการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจ กับทั้งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมที่ต้งาม ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขพฤติกรรมนี้ให้ถูกต้องต่อไป

๕.๑.๓ การป้องกันการทำอติวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเชิงพุทธบูรณา

การ

พุทธบูรณาการ หมายถึงการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ สนับสนุน ส่งเสริม ผสมผสานเข้ากับศาสตร์สาขาอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในเชิงของสหวิทยาการ โดยไม่ขัดแย้งต่อกันและกัน การบูรณาการดังกล่าวนี้เป็นการประมวลองค์ความรู้เป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ใช่การเดินไปด้วยกันในลักษณะต่างฝ่ายต่างเดิน การศึกษาแบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เป็นการนำสิ่งที่เราศึกษามาปรับแต่งผสมผสานกันจนก่อให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ซึ่งทำได้ ๒ วิธี คือ (๑) พุทธวิทยา คือการนำพระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง และนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนา วิธีนี้ใช้องค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้ดูทันสมัย และมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ง่ายขึ้น (๒) ธรรมวิทยา คือการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง และนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ เพราะศาสตร์สมัยใหม่มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมให้กับศาสตร์เหล่านั้น ย่อมจะช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์

ในพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นให้พิจารณาปัญหาและการแก้ไขปัญหาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปฏฐมาสัสนสูตรว่า “เราตอบเรื่องทุกข์ เรื่องทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์) เรื่องทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) เรื่องทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์) เพราะเรื่องนั้นมีประโยชน์ มีสาระ เป็นจุดเริ่มต้นของพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัดยินดี เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน” ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมตามหลักพุทธบูรณาการคือ

(๑) การสร้างสัมมาทิฐิ คือ การสร้างความเห็นชอบ ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการเข้าใจในชีวิตและโลกตามความเป็นจริง จะทำให้เกิดปัญญาเท่าทันความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่เลือกวิธีการกระทำอัตวินิบาตกรรมเป็นทางออกในแก้ปัญหา กระบวนการปลูกฝังสัมมาทิฐินั้นมี ๒ ประการคือ ปรโตโฆสะ การรับฟังผู้อื่น และโยนิโสมนสิการ การคิดอย่างแยบคาย รอบคอบ ด้วยธรรม ๒ ประการนี้จะทำให้เกิดทัศนะ ความรู้ที่ถูกต้อง อันจะเป็นการป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมได้

(๒) แนวทางป้องกันด้วยกัลยาณมิตรคือกัลยาณมิตรสามารถป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมโดยวิเคราะห์ได้จากหน้าที่ของมิตรที่ดีทั้ง ๔ ประเภท คือเมื่อเห็นว่ามิตรมีความทุกข์กาย ไม่สบายใจสามารถเป็นที่พึ่งพิงได้ ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามอันตราย ห้ามปรามไม่ให้ทำความชั่ว แนะนำทางออกที่เหมาะสม ชักนำไปแต่ในทางที่ดีที่เจริญ หากมิตรได้ทำหน้าที่แบบนี้แล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งแก่เพื่อนที่มีความคิดจะกระทำอัตวินิบาตกรรมได้

การป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำความรู้ทางด้านพุทธศาสนามาวิเคราะห์ให้เห็นปัญหา มูลเหตุของปัญหา กำหนดเป้าหมายของการแก้ไขปัญหามาใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหามาใช้กระบวนการเหล่านี้มีการผสมผสานองค์ความรู้จากสหวิทยาการอย่างหลากหลาย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์รอบด้าน ลักษณะเช่นนี้จึงเรียกว่าพุทธบูรณาการ การบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมนั้น สามารถกระทำได้โดยการกำหนดปัญหาที่ชัดเจน และกำหนดแนวทางแก้ไขโดยจำแนกออกเป็น ๒ ประเด็น คือ สาเหตุที่เกิดจากผู้กระทำอัตวินิบาตกรรมใช้หลักการปลูกฝังสัมมาทิฐิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อมีปัญญาถูกต้อง เห็นชอบตามทำนองคลองธรรมแล้ว ความเสี่ยงที่จะแก้ไขปัญหามาใช้หลักการกระทำอัตวินิบาตกรรมย่อมหมดไป ส่วนสาเหตุที่เกิดจากบริบททางสังคม สภาพแวดล้อม และแนวทางช่วยเหลือจากผู้อื่น ผู้วิจัยเห็นว่า หลักความเป็นกัลยาณมิตรเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากความเป็นมิตรที่ดีต่อกันจะทำให้เกิดความไว้วางใจและร่วมกันแก้ไขปัญหามาได้ในที่สุด

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาวิธีการแก้ปัญหามาใช้หลักการกระทำอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

(๑) การทำอัตวินิบาตกรรมเป็นประเด็นทางจริยธรรมที่มีแนวคิดเป็น ๒ อย่าง คือ (๑) บางกลุ่มเห็นว่า กระทำอัตวินิบาตกรรมไม่เป็นความผิดทางจริยธรรม เช่น การฆ่าตัวตายของ

ทหารญี่ปุ่นสมัยอดีตที่เรียกว่า ฮาราคีรี กลับเป็นการกระทำที่ได้รับการยกย่อง ให้เกียรติ มีการเชิญประชาชนให้มาชมการทำฮาราคีรีเพื่อแสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้ที่จะกระทำฮาราคีรี เหตุการณ์ระเบิดพลีชีพที่เป็นโศกนาฏกรรมในปัจจุบันก็ได้รับการยอมรับ ยกย่องในกลุ่มคนที่มีทัศนคติเดียวกัน หรือแม้แต่การทำอัตวินิบาตกรรมของพระอรหันต์ เช่น พระวัชกาลิ พระฉันทะ ก็ได้รับการรับรองจากพระพุทธเจ้าว่าไม่ควรตำหนิ พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้ชัดเจนว่าการทำอัตวินิบาตกรรมไม่เป็นการกระทำที่ผิดหลักของปาณาติบาต (๒) บางกลุ่มเห็นว่า การกระทำอัตวินิบาตกรรมเป็นความผิดทางจริยธรรม เช่น นักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยา เพราะพิจารณาประเด็นที่สร้างปัญหาให้แก่สังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ งบประมาณ และการบริหารทรัพยากรบุคคล กลุ่มหลังนี้มีมุมมองที่ครอบคลุมไปถึงประเด็นทางด้านสังคมวิทยา คุณภาพประชากรด้วย

ในโลกยุคปัจจุบันทุกหน่วยงานและองค์กรให้ความสำคัญกับปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรม และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างหลากหลายรูปแบบ จึงเป็นที่ชัดเจนว่า การทำอัตวินิบาตกรรมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมปัจจุบัน การนำเสนอกรณีการทำอัตวินิบาตกรรมของพระวัชกาลิ พระฉันทะจึงเป็นประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจให้ละเอียด ชัดเจน เพื่อไม่ให้มีการนำไปเป็นกรณีตัวอย่าง เกิดการกระทำเลียนแบบ

(๒) หน่วยงานหรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น ควรมีศูนย์ระบายนุรักษ์ เพื่อให้ประชาชนที่มีความทุกข์ ขมขื่น เศร้าใจ หดหู่ หรือผู้ที่ประสบปัญหาใดใดในชีวิต ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเสี่ยงต่อการทำอัตวินิบาตกรรมได้เข้ามาปรึกษาหารือ ระบายนุรักษ์อดอันตันใจ บอกกล่าวความทุกข์ให้ผู้ฟัง เพื่อที่จะได้ทำการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่ถูกต้อง เป็นการป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรมที่เข้าถึงกลุ่มเสี่ยงได้อย่างตรงตัว เพราะส่วนมากผู้ที่คิดจะทำอัตวินิบาตกรรมมักจะหันหน้าเข้าหาศาสนา หากมีศาสนาเป็นที่พึ่ง เป็นที่อาศัย ได้ปรับทุกข์และได้คำชี้แนะที่ถูกต้อง เหมาะสม จะทำให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต และลดปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมได้ในที่สุด

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยมีข้อเสนอเสนอเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- ๑) ศึกษาสิทธิในชีวิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
- ๒) ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายในสังคมชาวพุทธ
- ๓) ศึกษาเรื่องพระสงฆ์กับการทำอัตวินิบาตกรรม